

Guus in Frankendael

Jip Louwe Kooijmans

Deze zomer broedde een paar Ooievaars in Frankendael, een mooi park in de Amsterdamse wijk Watergraafsmeer. Het mannetje van dit stel is de bekende Amsterdamse schooier Guus¹. Het wijfje is ongeringd en haar herkomst is niet bekend. Guus draagt ringnummer 1089. Hij is opgegroeid in ooievaarsdorp Het Liesveld en bracht in 1993 drie jongen groot in Avifauna in Alphen aan de Rijn. In 1997 was hij de stiefvader van een aantal jonge Ooievaars in Artis: hij hielp met het opvoeden van jongen van dierentuinooievaars waarvan hij niet de vader was. Het broedgeval in Frankendael is het eerste broedgeval van vrij vliegende Ooievaars in Amsterdam in honderd jaar.

Zowel de huidige vestiging in Frankendael als die in 1887 is te danken aan de inzet van enkele enthousiaste mensen.

Vroeger en nu

Ooit was de Ooievaar een gewone verschijning rond Amsterdam. De drassige veenweiden rond onze handelsnederzetting vormen de ideale biotoop voor deze soort. Waterland, dat de afgelopen eeuwen nauwelijks is veranderd, wordt omschreven als een groot aaneengesloten gebied dat voldoet aan alle biotoopeisen van de Ooievaar. Toch nestelen hier tegenwoordig geen Ooievaars. Van de 380 broedparen in ons land in 2000, leven slechts enkele tientallen geheel zelfstandig. De meeste nestelen in de buurt van een ooievaarstation. Omdat een dergelijk fokprogramma ontbreekt in de regio Amsterdam, zal defini-

tieve vestiging van grote aantallen Ooievaars nog wel even op zich laten wachten. Het paar in Frankendael lijkt één van de 'vrije' broedparen.

Het vorige Amsterdamse broedgeval was ook in Frankendael. Aan het eind van de 19e eeuw was de Ooievaar rond de hoofdstad al behoorlijk zeldzaam geworden. Er nestelde een paartje op de hoek van de Middenweg en de Kruislaan. In het najaar van 1887 plaatste men in Frankendael een wiel in een twintig meter hoge populier waaruit de kruin was gezaagd. In 1888 werd het nest - na felle gevechten met de Ooievaars van de Kruislaan, die blijkbaar geen soortgenoten duldden in de

Watergraafsmeer - bewoond. Van 1888 tot 1897 werden de broedresultaten van het Frankendael-paar bijgehouden door bloemist Garthoff. In deze periode brachten de Ooievaars hier 3,7 jongen per jaar groot. Het landelijk gemiddelde lag toen waarschijnlijk rond twee jongen per nest. Daarna zijn geen gegevens meer gepubliceerd, maar in 1903 waren de Ooievaars in ieder geval uit Frankendael vertrokken. Het nest op de Kruislaan was toen ook al verlaten.

Vestiging in 2002

Na zijn affaire in Artis, had Guus in 1998 een korte, dramatische relatie met een vrije vrouw genaamd Jet. Zij werd

FOTO: ROBERT HEEMSKERK

Guus in Frankendael

in 1993 geboren in Het Liesveld en verbleef al vanaf oktober 1995 in Waterland. Jet overleed op 12 juni 1998 aan verwondingen die zij opliep bij gevechten met andere Ooievaars in Artis.

In 2000 dook Guus regelmatig op in Frankendael. De Blauwe Reigerkolonie hier heeft door de jaren heen een grote aantrekkingskracht uitgeoefend op Ooievaars, maar in voorgaande jaren werden deze nieuwkomers steeds verdreven door de vaste bewoners. In de winter van 2000 besloot Mart Wieringa, bewoner van Frankendael, een ooievaarsnest te plaatsen op de schoorsteen van de voormalige kwekerij. Monumentenzorg, de huidige eigenaar, ging akkoord. De bodem van het nest is een grote haspel, die hij vond in de berm van de

FOTO: JIP LOUWE KOOIJMANS

De heer Wieringa met 'zijn' Ooievaar tijdens het ringen

FOTO: JIP LOUWE KOOIJMANS

Guus met jong op het nest in Frankendael

Kamerlingh Onneslaan. Met kippengaas, wilgentenen en 300 liter turfalmolm maakte hij het nest af. Het complete nest werd geplaatst met een hoogwerker. Wieringa was al eens eerder boven op de schoorsteen geweest. Dat was in de Tweede Wereldoorlog. Tussen de twee schoorstenen van de kwekerij in Frankendael was een antennedraad gespannen van de radiodistributie op de Middenweg. Toen dit door de bezetter verboden werd, leidde de jonge Wieringa een koperdraad langs de schoorsteen en bevestigde die bovenaan aan de antenne. Het klusje, in het donker en bij nachtvorst, was niet zonder risico's, maar dertig onderduikers in de kassen konden radio Londen beluisteren alsof ze in Engeland woonden, vertelt de heer Wieringa bijna zestig jaar later.

In maart 2001 verschijnt Guus weer in Frankendael. Hij slaapt twee nachten op het nest. Daarna vliegt hij weg en keert pas een jaar later terug.

Na de terugkeer van Guus in maart 2002, volgt snel een tweede Ooievaar. De kennisgeving verloopt voorzichtig. Als de ene Ooievaar op het nest staat, staat de andere Ooievaar op de andere schoorsteen. Wanneer deze naar het nest vliegt, vliegt de Ooievaar die op het nest staat naar de lege schoorsteen en vice versa. Na een paar dagen is het ijs gebroken en volgt de ene na de andere paring. Het nest is nu definitief bezet.

Succes

Tegenwoordig brengen Nederlandse Ooievaars gemiddeld 1,7 jongen groot per nest. In Frankendael komen in mei twee ooievaarsbaby's ter wereld. Half juni overlijdt één van de jongen en wordt uit het nest gegooid. De doodsoorzaak is niet onderzocht. In de buurt, die meeleefde met de Ooievaars, wordt gefluisterd dat het jong is overleden aan 'verkeerd voedsel'. De oudervogels werden in de wijk flink bijgevoerd

met onder andere visafval en ééndagskuikens. Wilde Ooievaars zijn omnivore opportunisten; ze maken gebruik van de kansen die hun omgeving biedt. Regenwormen, krekels, grote kevers, mollen, muizen en soms wat visjes en kikkers vormen het menu. Uit oude studies blijkt dat in jaren met veel veldmuizen Ooievaars meer jongen groot brengen. In Frankendael is het voedsel niet onderzocht. Vanaf de grond kon ik slechts drie keer met zekerheid vaststellen wat de ouders voor hun jongen opbraakten. Ik noteerde: 1 jonge Meerkoet, 1 Woelmuis of jonge Woelrat en 3 kleine visjes. Eenmaal zag ik dat Guus een jong water voerde. Op 19 juni wordt het nog levende jong geringd. Het krijgt nummer 5870. Het heeft luizen in de nek en hongermaliën in de slagpennen. Hongermaliën zijn beschadigingen aan de veren die ontstaan bij voedseltekorten en periodes van slecht weer. Desondanks blijft het jong in leven. Het succes is compleet, maar het gaat nog bijna mis. Twee september ontvang ik een e-mail van de ringers: 'Ben je op de hoogte van het wel en wee van het Frankendael-jong? Na opvang in De Toevlucht², is het beestje op 21 augustus naar het buitenstation in Alphen aan de Rijn overge-

bracht en vrijgelaten. Hij heeft direct aansluiting gevonden bij de daar aanwezige Ooievaars. Het ziet er dus gelukkig weer goed uit.'

Ooievaars zijn niet trouw aan hun partner, maar wel aan de nestplaats. Hopelijk blijven Ooievaars nog heel veel jaren terugkeren naar dit fraaie nest in Frankendael.

¹ Guus is genoemd naar de Amsterdamse vogelaar en journalist G. van Duin

² De Toevlucht is een vogelopvangcentrum in Amsterdam-Zuidoost

Met dank aan Willem van der Waal en Ruud Vlek en aan de heer en mevrouw Wieringa voor hun gastvrijheid.

Literatuur

Rob G. Bijlsma. Handleiding veldonderzoek roofvogels. Tweede druk KNNV uitgeverij, 1998.
Paul op de Coul. Brieven. In archief VWGA, 1934.
J.H. Kruijzingha. Watergraafsmeer eens de parel op de kroon van Amsterdam. Uitgeverij De Lange, 1948.
L. Stuijt en R. Vlek. Frankendael, het reigerbos in de Watergraafsmeer, De Graspieper 15e jaargang nummer 2, 1995.
Vogelbescherming. Vogelnieuws, 14e jaargang 1, themanummer over Ooievaars, maart 2001.
W. van der Waal. Een Ooievaars-soap. Artis, 45e jaargang mei/juni 1999.

Vogelmuziek

Afgelopen juni heb ik een cd voltooid met muziek over vogels. Ik gebruikte korte teksten uit diverse Europese landen en componeerde de muziek erbij in een "folkachtige" stijl. Naast keyboard, gitaar en mandoline wordt ook de dulcimer, doedelzak en Ierse handtrommel gebruikt. Het geheel is met behulp van een muziekprogramma op de computer (Acid Pro 3.0 Sonic Foundry) aaneengesmeed op een achtsproren digitale recorder.

De oudst bekende Nederlandse tekst "Hebban olla vogala..." wordt niet vergeten. De Lammergier wordt in het Corsicaans en het Spaans toegezongen, de Roodkeelduiker op z'n Shetlands. Havik, Waterspreeuw, ze komen in diverse talen tot leven. Er staan 14 liedjes op en de cd kost 10 euro.

Overigens ben ik bezig met een tweede cd, waarvoor ik teksten en/of gedichtjes zoek. Hoe kom ik aan Poolse of Bulgaarse teksten? Belangstellenden kunnen me bellen, of - bij voorkeur - mailen.

Theo van Lent, 020-6737749, t.lent@chello.nl